

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศมากยิ่งขึ้น แนวโน้มของสังคมกำลังพัฒนาเข้าสู่ความเป็นสังคมกึ่งอุตสาหกรรมและบริการ สภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ในสังคมปัจจุบันเรามีปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากมาย เช่น ปัญหาเรื่องความยากจน ปัญหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ และปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาคทางการศึกษา เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดในการดำรงชีวิตของประชาชนและมีผลต่อการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตจะประสบผลสำเร็จได้ จะต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ คือ เป็นทรัพยากรที่มีความรู้ มีความสามารถ มีคุณธรรม และมีทักษะในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการให้การศึกษาแก่คน เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษาคือเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาคน ทั้งนี้เพราะบุคคลจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นถ้าบุคคลได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง การศึกษาจะช่วยให้คนมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างฉลาด ประกอบอาชีพได้มีคุณภาพ สามารถปรับตัว และแก้ปัญหาได้ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2525) ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคล

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นนโยบายสำคัญที่รัฐประสงค์จะให้สถานศึกษาได้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชน ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาในระดับประถมศึกษาซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะเป็นรากฐานการพัฒนาเยาวชน และเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนทุกคน รัฐจึงจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษากภาคบังคับเพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานให้คงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ เพื่อจะได้

ประกอบอาชีพตามควรแก่วัย และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525) การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาของคนจำนวนมาก โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาประชาชนมักจะได้เรียนจบเพียงชั้นประถมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นสถานที่ให้ความรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม ตลอดจนจัดประสบการณ์ด้านสังคมอื่นจะเป็นแนวทางไปสู่การเรียนรู้ เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปัจจุบันภารกิจของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งกิจกรรมของครูภายในโรงเรียนก็มีอยู่มากมายและแตกต่างกันออกไป ครูต้องเพิ่มความรับผิดชอบมากขึ้นทั้งยังต้องคำนึงถึงคุณภาพของการศึกษาด้วย ซึ่งนอกจากการเรียนการสอนที่เน้นว่ามีความสำคัญแล้วยังมีอีกด้านหนึ่งที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับครูและผู้บริหารมากที่สุด นั่นคือ ความสามารถด้านการจัดบริการและโครงการต่าง ๆ ในโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณสมบัติที่ดีและคุณธรรมของนักเรียน เพราะโรงเรียนมิได้มีหน้าที่สอนวิชาการแต่เพียงอย่างเดียวแต่จะต้องจัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการทุกด้านของนักเรียน

บริการและโครงการต่าง ๆ ที่ควรจัดในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ บริการห้องสมุด บริการสอนซ่อมเสริม บริการสุขภาพอนามัย บริการอาหารกลางวัน โครงการกีฬาและนันทนาการ โครงการสมาคมผู้ปกครองและนักเรียน เป็นต้น (สุมน อมรวิวัฒน์, 2524) และส่วนหนึ่งของการจัดบริการและโครงการต่าง ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษานั้น ยังต้องคำนึงถึงกิจกรรมที่จะต้องใช้ในการดำเนินงานของโครงการ ซึ่งความสำคัญของการจัดกิจกรรมที่จะใช้ในการดำเนินงานของโครงการ มีดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่เน้นพัฒนาการทางสุขภาพกายและใจ กิจกรรมนี้มุ่งที่จะเน้นให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งอาจกระทำได้หลายอย่าง เช่น การตรวจสุขภาพร่างกายเป็นประจำทุกวัน การฝึกการบริหาร การรู้จักความปลอดภัย การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยสร้างเสริมให้เกิดนิสัยทางการพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจทั้งสิ้น

2. เป็นกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาการทางสติปัญญา กิจกรรมนี้มุ่งที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางสติปัญญาโดยเฉพาะ เช่น การอนุรักษ์ธรรมชาติ การรู้จักบำรุงรักษาและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การเลือกใช้ชีวิตในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ การสังเกตและการบันทึกธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3. เป็นกิจกรรมที่เน้นพัฒนาการทางสังคม กิจกรรมนี้มุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้มีวิถีอยู่ในสังคมได้อย่างดี รู้จักใช้เครื่องมือที่มีอยู่ในสังคมของตนให้เกิดประโยชน์ รู้จักระเบียบของสังคม รู้จักรับผิดชอบต่อสังคม รู้จักทำงานร่วมกับบุคคลในสังคม รวมทั้งการปฏิบัติต่าง ๆ ต่อสังคมนั้นด้วย

4. เป็นกิจกรรมที่เน้นพัฒนาการทางศิลปะและวัฒนธรรม เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ต้องการจะให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา และรู้จักศิลปะและวัฒนธรรมของตน รู้จักบำรุงรักษา ตลอดจนอนุรักษ์และสืบทอดไว้

5. เป็นกิจกรรมที่เน้นพัฒนาการทางจริยธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นกิจกรรมที่ต้องการเน้นเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ความประพฤติ การปฏิบัติตน และการศาสนา เป็นต้น

6. เป็นกิจกรรมที่เน้นความสนใจเกี่ยวกับสถานที่และอาชีพของชุมชน กิจกรรมนี้มุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้รู้จักใช้สถานที่ รู้จักอาชีพ และสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี (สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, 2521)

กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับการจัดโครงการต่าง ๆ ในโรงเรียนเพื่อช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัย และพัฒนาการของเด็กให้ดียิ่งขึ้น

สำหรับเหตุผลและความจำเป็นต่าง ๆ ที่โรงเรียนจะต้องจัดบริการและจัดโครงการต่าง ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษา มีดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับบุคลิกภาพและการปรับตัวของนักเรียนในโรงเรียน เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่กำลังวางแบบแผนของบุคลิกลักษณะ นักเรียนที่มาจากครอบครัวต่าง ๆ กันจะมีบุคลิกภาพที่ไม่เหมือนกันแต่ต้องมาอยู่รวมกันในเรื่องแวดล้อมใหม่ ทำให้นักเรียนเกิดการเปรียบเทียบกัน สิ่งแวดล้อมเก่าอาจก่อให้เกิดความวุ่นวายในการปรับตัว การจัดบริการต่าง ๆ ในโรงเรียนจะช่วยแก้ไขได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน เช่น เรียนอ่อน เรียนช้า ไม่เข้าใจ บทเรียนและไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ล้วนแต่เป็นปัญหา เพราะทำให้นักเรียนสอบตกหรือต้องออกกลางคัน เป็นเหตุให้ดูเหมือนว่าครูไม่มีความสามารถในการจัดกิจกรรมทุกด้านให้นักเรียนอย่างเพียงพอ ความจริงแล้วปัญหานั้นเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ มากมาย ซึ่งครูจะต้องศึกษาและหาทางช่วยเหลือ

3. ปัญหาเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อนักเรียน ปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถปลูกฝังหล่อหลอมบุคลิกภาพของนักเรียนให้แตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลในการ

แสดงออกที่โรงเรียนและส่งผลถึงการศึกษาด้วย

4. ปัญหาเกี่ยวกับความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคม การที่พ่อแม่ของนักเรียนต้องออกไปประกอบอาชีพทั้งวันไม่มีโอกาสหรือเวลาในการอบรมสั่งสอน จะทำให้มีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจ และพฤติกรรมของนักเรียนทั้งสิ้น

5. ปัญหาเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ ๆ หรือเทคโนโลยี การมีสิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ทางด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์ อุตสาหกรรม และโดยเฉพาะทางการศึกษา ซึ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ล้วนแต่มีคุณค่าและประโยชน์ในตัวของมันเอง ทำให้โรงเรียนควรคิดหาทางจัดบริการและโครงการ ที่สามารถส่งเสริมความออกรู้หรือความเห็นของนักเรียนให้กว้างขวางขึ้น

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดบริการและโครงการต่าง ๆ ก็เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการและความเจริญงอกงามของนักเรียน โดยมุ่งที่จะลดปัญหาต่าง ๆ ดังนั้น การให้การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการจัดบริการและโครงการต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนควบคู่กันไป (สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, 2523)

ความสำคัญของการจัดโครงการในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อปฏิบัติการกิจของโรงเรียนให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยนำเอากิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโครงการมาดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ในระยะเวลาและงบประมาณที่ได้กำหนด โดยมีบุคลากรภายในโรงเรียนรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และมีรูปแบบการดำเนินงานที่จัดเตรียมไว้อย่างมีระบบ ดังนั้น การจัดโครงการในโรงเรียนประถมศึกษาควรมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. เป็นโครงการที่สามารถแก้ไขปัญหของทางโรงเรียนได้ หรือสนองตอบความต้องการของนักเรียน
2. เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติ ได้สอดคล้องกับแผนงานหลักหรือเป็นไปตามนโยบาย ตลอดจนสามารถติดตามและประเมินผลได้
3. โครงการต้องมีรายละเอียด วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานได้ หรือมีความเป็นไปได้สูง
4. รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องกับปัญหาหรือหลักการและเหตุผล วิธีการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เช่นเดียวกัน รวมทั้งรายละเอียดของโครงการจะต้องเข้าใจง่าย และสามารถดำเนินงานตามโครงการได้

5. โครงการต้องได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านทรัพยากร (คน, เงิน, วัสดุ) และทางด้านการบริหารอย่างแท้จริง

6. โครงการจะต้องมีระยะเวลาในการดำเนินงาน คือ จะต้องระบุถึงวันเวลาเริ่มต้นและวันเวลาที่แล้วเสร็จที่แน่ชัด (ประชุม รอดประเสริฐ, 2527)

โครงการที่จัดในโรงเรียนประถมศึกษาจะมีความสำคัญมากที่สุด ในขั้นตอนการนำแผนไปปฏิบัติ เพราะโครงการจะแสดงถึงรายละเอียดในการดำเนินงานของแผนอย่างชัดเจน กล่าวคือ แสดงถึงวัตถุประสงค์ แสดงถึงกิจกรรม กำหนดระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติ และแสดงงบประมาณที่ต้องใช้ในการดำเนินงาน ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า การนำแผนไปปฏิบัติ หมายถึง การแตกแผนเป็นโครงการหรือรายละเอียดในการปฏิบัติงาน แล้วนำโครงการเหล่านั้นไปดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527)

ดังนั้น เมื่อมีการจัดทำโครงการโดยเฉพาะการจัดทำโครงการพัฒนา (Development Program) นั้น ผู้บริหารหรือผู้จัดทำโครงการจะต้องกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการในช่วงเวลาที่กำหนดในแผนปฏิบัติงาน มีการจัดสรรงบประมาณ มีผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อปฏิบัติงานตามเป้าหมายกับบุคคลเป้าหมาย และเพื่อให้รู้ว่ามีผลอะไรเกิดจากการปฏิบัติงานก็จำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผล จะได้สรุปได้ว่าผลอะไรบ้างที่เกิดจากโครงการจริง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งผลกระทบอื่น ๆ เป็นต้น

สำหรับการจัดโครงการในโรงเรียนประถมศึกษาปัจจุบันนี้ ได้มีการปรับปรุงพัฒนามากขึ้นโดยกำหนดเป็นแผนงานโครงการและนโยบายต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของสภาพปัจจุบัน ปัญหาของนักเรียนที่กำลังประสบอยู่ เหมือนดังที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวชนในกรุงเทพมหานคร โดยมีสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบเพื่อให้เด็กทุกคนในกรุงเทพมหานครได้รับการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึง สำหรับการศึกษภาคบังคับที่กรุงเทพมหานครรับผิดชอบอยู่นั้น กรุงเทพมหานครยังไม่สามารถให้บริการแก่กลุ่มยากจน และผู้ด้อยโอกาสได้ทั้งหมด ประกอบกับการเจริญอย่างรวดเร็วของกรุงเทพมหานคร อันเนื่องมาจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมของกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ เกิดการหลั่งไหลของแรงงานชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานครมากขึ้น ทำให้มีการขยายตัวของชุมชน และการใช้ที่ดินไม่มีระเบียบ เกิดความแออัดขาดแคลนที่อยู่อาศัย รวมทั้งระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และบริการทางสังคมต่าง ๆ เช่น บริการทางการศึกษา บริการสาธารณสุขไม่เพียงพอ เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในเมือง ทำให้คุณภาพชีวิตโดยส่วนรวมของประชาชนในเมืองหลวงเลวลง นอกจากนั้นปัญหาทางสังคมอื่น ๆ อีก เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหา

เด็กและเยาวชน ปัญหาทางวัฒนธรรม ปัญหาจริยธรรมและศีลธรรมเสื่อมโทรม เป็นต้น ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหาหลักต่อไปในอนาคต ในขณะที่กรุงเทพมหานครเป็นฐานหลักสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้นกรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษา เพื่อที่จะเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กให้มีความรู้ทางวิชาการ สุขภาพ คุณธรรมและจริยธรรม กรุงเทพมหานครจึงให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาด้วยเหตุผลที่ว่าการศึกษาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ซึ่งในขณะเดียวกันเพื่อให้เกิดการเร่งรัดพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ตลอดจนมีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนี้

1. เร่งรัดคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน และบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เร่งรัดพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพ ถูกหลักโภชนาการ อย่างทั่วถึงและเพียงพอ ตลอดจนมีวินัยในการรับประทานอาหาร
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเน้นด้านดนตรี กีฬา ศิลปะและอาชีพท้องถิ่น
5. ปลุกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน
6. เร่งปรับปรุงสภาพอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนให้สะอาด มีบรรยากาศวิชาการ
7. ปรับปรุงสวัสดิการที่เหมาะสมให้แก่ครู ภารโรง เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ และความภาคภูมิใจในวิชาชีพ
8. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน ชุมชน และสังคม
9. ส่งเสริมและสนับสนุนการขยายโอกาสทางการศึกษา
10. ปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคล
11. เร่งปลุกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน
12. จัดบริการทางการศึกษาแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาส

จากนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ดังกล่าว ได้นำมาสู่ การกำหนดเป็นแผนงานโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นมา โดยมี วัตถุประสงค์ และเป้าหมายเพื่อตอบสนองนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานครเป็นหลัก ซึ่ง แนวทางสำคัญของการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษานั้นก็คือ เพื่อ เสริมสร้างให้นักเรียนในด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านโภชนาการ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตย โดยให้โรงเรียนได้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติ และแนวทางการดำเนินงานของการจัดโครงการต่าง ๆ รวมทั้งให้โรงเรียนจัดโครงการต่าง ๆ ได้เป็นไปตามความสามารถและความเหมาะสมของทาง โรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพ ชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ในด้านแนวทางปฏิบัติ ได้แก่ ประเภทของโครงการ วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน งบประมาณ การติดตามและประเมินผล ตลอดจนศึกษาในด้านการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ การนำแผน- ไปปฏิบัติ ปัญหาและข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลและแนวทางแก่หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในการปรับปรุงนโยบาย และแนวทางปฏิบัติแก่โรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตาม นโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ในด้านแนวทางปฏิบัติ ได้แก่ ประเภทของโครงการ วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน งบประมาณ การติดตามและประเมินผล
2. เพื่อศึกษาการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตาม นโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ในด้านการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ การนำแผนไปปฏิบัติ ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2538-2539 โดยมีขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2538-2539 โดยเฉพาะโครงการที่จัดให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาเท่านั้น
2. การศึกษาการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2538-2539 จะครอบคลุมในด้านแนวทางปฏิบัติ และในด้านการดำเนินงานของการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา
3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบโครงการ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 427 โรงเรียนที่ได้กระจายตามพื้นที่ในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร จำนวน 38 สำนักงานเขต

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การสังเกตลักษณะการดำเนินงานของการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 2 โครงการ คือ โครงการสาธารณสุขมูลฐาน และโครงการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปและวัฒนธรรมไทย ได้สังเกตตามสภาพที่เป็นจริง
2. คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบโครงการในการวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นคำตอบที่ปรากฏในสภาพที่เป็นจริงและเชื่อถือได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โครงการ หมายถึง โครงการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จัดดำเนินงาน ในช่วงปี พ.ศ. 2538-พ.ศ. 2539

การจัดโครงการ หมายถึง การศึกษาโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ในด้านแนวทางปฏิบัติ และในด้านการดำเนินงานของโรงเรียน

แนวทางปฏิบัติ หมายถึง การวางแผนหรือการกำหนดคุณลักษณะของโครงการ ได้แก่ ประเภทของโครงการ วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน งบประมาณ การติดตามและประเมินผล

การดำเนินงานของโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ได้แก่ การนำแผนไปปฏิบัติ รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะ

การนำแผนไปปฏิบัติ หมายถึง การกำหนดกิจกรรมหรืองานที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการ ซึ่งจะประกอบด้วย การเตรียมการก่อนดำเนินงาน การดำเนินงาน และการประเมินผล

การจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านโภชนาการ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตย รวมทั้งโครงการที่จัดโดยสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร 2 โครงการ คือ โครงการ-สาธารณสุขมูลฐาน และโครงการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นโครงการหลักที่สำคัญของการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 และโครงการที่โรงเรียนประถมศึกษาจัดดำเนินงานเอง

นโยบายการศึกษา หมายถึง นโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ซึ่งมีหลักการและแนวความคิดที่สำคัญ 12 ประการ ที่เป็นพื้นฐานในการกำหนดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ หรือผู้รักษาราชการแทนในตำแหน่งดังกล่าว ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ครูผู้รับผิดชอบโครงการ หมายถึง บุคคลที่รับผิดชอบโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตใน
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบ
ของกรุงเทพมหานคร จำนวน 427 โรงเรียน ในพื้นที่ 38 สำนักงานเขต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจากหนังสือ
วารสาร เอกสารแผนงานโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา และจาก
การสอบถามเจ้าหน้าที่ของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ตลอดจนศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย

2. ศึกษาหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์ และการประเมินโครงการของ
ประสิทธิ์ คงอึ้งศิริ สมหวัง นิธิยานุวัฒน์ และนิตยา ชูโต แล้วนำมาประยุกต์เพื่อใช้เป็นกรอบ
ในการวิจัย ดังนี้

2.1 ศึกษาและวิเคราะห์สาระสำคัญของโครงการเกี่ยวกับประเภทของโครงการ
วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน งบประมาณ การติดตามและประเมินผลนั้น เป็นการศึกษาใน
ด้านแนวทางปฏิบัติ ของการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
กรุงเทพมหานคร

2.2 ศึกษาและวิเคราะห์สาระสำคัญของโครงการเกี่ยวกับการนำไปปฏิบัติ
ปัญหาและข้อเสนอแนะนั้น เป็นการศึกษาในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนในการจัดโครงการ
เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบศึกษาเอกสาร เพื่อใช้ศึกษาในด้าน
แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับประเภทของโครงการ วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน งบประมาณ
และการติดตามและประเมินผล แบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ศึกษาในด้านการดำเนินงานของโรง-
เรียนเกี่ยวกับการนำไปปฏิบัติ ปัญหาและข้อเสนอแนะ และแบบสังเกต เพื่อใช้ศึกษา
ลักษณะการดำเนินงานการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา แล้วนำ
เครื่องมือทั้ง 3 แบบ ไปให้ผู้ที่ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความยากง่าย
ของสำนวนภาษาความครอบคลุมเนื้อหา และความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้ว

นำเครื่องมือทั้ง 8 แบบ ไปทดลองใช้ (Try out) กับเอกสารแผนงานโครงการของโรงเรียน
ประถมศึกษา จำนวน 2 โรง ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 2 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการ
จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 4 คน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครที่ไม่ใช่กลุ่ม
ตัวอย่างประชากร จำนวน 2 โรง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา และข้อความ
ของเครื่องมือทั้งหมด แล้วนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นฉบับสมบูรณ์ต่อไป

4. นำเครื่องมือที่เป็นแบบศึกษาเอกสารไปเก็บรวบรวมข้อมูลในเอกสารแผนงาน
โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน
42 โรง นำเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบ-
โครงการที่เป็นตัวอย่างประชากร กลุ่มละ 42 คน รวมทั้งสิ้น 84 คน นำเครื่องมือที่เป็น
แบบสังเกตไปสังเกตลักษณะการดำเนินงานของการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 21 โรง

5. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ เพื่อดูภาพรวม
ในสภาพที่เป็นจริงของการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตาม
นโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตาม
นโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ในด้านแนวทางปฏิบัติ และในด้าน
การดำเนินงานของโรงเรียน

2. เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร
สำนักงานเขต และโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย